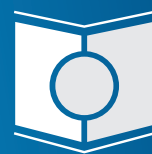

הדף היומי בהלכה

נדונים מרכזיים הנלמדים החדש במסגרת הדף היומי בהלכה

Dirshu
דרשו ד' ועוזו
קרן עולמית לחינוך
ועידוד לימוד התורה

גליון מס' 54 תבת-שבט תשע"ה

בפתח הדף

ולערב עירובו

בתקופה הקרובה יסיימו בעז"ה רבבות לומדי 'הדף היומי בהלכה', את חלק ג' של המשנה ברורה, ויתחילו ללמוד את חלק ד'.

מסיבות שונות, נתפסות הלכות עירובין בעיני רבים כהלכות שאותן יש להשאיר לסוף. אחרי שנלמד את הלכות חנוכה ופורים, אחרי שנעסוק בהלכות קריאת התורה וברכת כהנים, אחרי שנסיים ללמוד הלכות כיבוד הורים והלכות תלמוד תורה, או אז נתפנה גם ללמוד את הלכות עירובין.

וכל כך למה? משתי סיבות מרכזיות. הראשונה היא הנטייה לחשוב שהלכות אלו אינן מעשיות בימינו, והשניה היא מפני התפיסה הרווחת שהלכות עירובין הן הלכות יותר מורכבות ופחות מובנות לאנשים מן השורה.

שתי הסיבות הללו אינן תואמות את המציאות באופן מלא. הלכות עירובין הן מעשיות מאוד לכל אחד ואחד מאתנו, גם אם הוא מתגורר בעיר גדולה ומקפת חומה, הן כשהוא יוצא לנפוש במקומות אחרים, הן כשהוא נקלע בעל כרחו למקומות כאלו והן בהיותו בעיר מגורים, כשנלפעים ידיעת ההלכה על בוריה מאפשרת לו להדר במצווה בהידורים שונים, מה גם שאם הציבור ברובו היה מכיר את ההלכות הללו היטב, הייתה הדרישה להעלאת רמת כשרות העירוב בערים שונות הולכת ומתגברת, וכל תושבי העיר היו זוכים לקיים את המצווה בהידור גדול יותר.

כך גם לגבי לימוד ההלכות. אומנם מסכת עירובין היא מסכת מורכבת ביחס לרבות מהמסכתות האחרות של הש"ס, אבל הסיבות לכך הן לא בגלל עצם המורכבות של ההלכות, אלא בגלל שהן עוסקות במידה רבה בתנאי המחיה והמגורים במרחב האורבני כפי שהיה נהוג ומקובל בתקופת חז"ל, ומאחר שהמציאות הזאת השתנתה מאז קשה לנו לתרגם את המשניות והגמרא לעולם שלנו בימים אלו. כך גם העובדה שבגמרא הנושאים מעורבים זה בזה, וההלכות של סוגי העירוב השונים וסוגי המבואות והחצרות השונות מובאים בערבוביה. אנו חנו מתקשים להבין אותם כראוי אם לא קנינו קניין של ממש במסכת כולה.

לעומת זאת, בלימוד המשנה ברורה, הבעיות הללו נפתרות מעצמן. לגבי סדר ההלכות, אין ספק שהשו"ע סידר אותן דבר דבר על אופנו, והמשנה ברורה בא אחריו וביאר אותן כסדרן כשהוא מגדיר בצורה ברורה כל הלכה והדינים העולים ממנה.

כך גם לגבי היכרות עם סגנון הבניה והמחיה שהיה נהוג בתקופת חז"ל. המשנה ברורה חי בתקופה בה כבר היתה מקובלת בניה די דומה לזו שאנו מכירים כיום, ואם עדיין קשה לנו לתרגם את ההלכות למציאות של ימינו - בא הביאורים ומוספים במהדורת 'דרשו' ועושה עבודה יוצאת דופן בתחום הזה על ידי הבאת פסקיהם של אחרוני האחרונים, אשר חלקם עדיין חיים עמנו היום, לאורך ימים ושנים, ופסקיהם נאמרו על המציאות העכשווית, מה שמאפשר לנו להבין טוב יותר את ההלכה ובעקבותיה גם את הגמרא, כמו שאמרו גדולי ישראל שהביאור הטוב ביותר על מסכת עירובין, הוא המשנה ברורה.

עם ה' חזקו ונתחזקה הלימוד הלכות אלו, וכבר אמרו חז"ל שהועסק במסכתא שהניחוא אחרים, נוטל שכר כנגד כולם.

בברכת התורה
העורך

מדוע מספר העמוד הראשון של חלק ד' במשנה ברורה הוא 'קצ"ו'?

הרב ישראל ליוש

יקרת התורה, כי אפילו הדברים הגרועים ופשוטים, כמו עור של חיה, מ"מ באשר שאינה מצויה כי אם במדינה רחוקה, יקרה היא מאוד, על אחת כמה וכמה תורתנו הק', אשר חכמתה היא עד אין ערך ואין קץ, כמאמר הכתוב: 'ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים', ואינה מצויה להשיגה בשום עולם, כי אם בזה העולם הקטן, ורק על זמן קצר מאוד מחובר עם הגוף, כמה צריך להשתדל להשיגה ולא להתעצל בדבר...'

מובא בגמרא בעירובין דף י"ד ע"ב, אמר רב יהודה אמר שמואל בשעה שתיקן שלמה עירובין ונטילת ידיים, יצתה בת קול ואמרה: בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני, ואומר: חכם בני ושמח לבי ואשיבה חורפי דבר.

יש שביארו שהמשותף בין שתי התקנות שתיקן שלמה המלך, עירובין ונטילת ידיים, שבשניהם הוא גזר גזירות ואיסורים חדשים, וגזר גדרים כדי שלא יבוא להתיר איסורי תורה, אך יחד עם זאת תיקן תקנות ואפשרויות להימנע מאיסור.

בעירובין גזר שלא להוציא מרשות היחיד לרשות היחיד, וכנגד זה תיקן תקנת עירוב, כדי שמכל מקום יוכלו ע"ז לטלטל באותן רשויות. כמו"כ גזר שלמה המלך טומאה על הידיים אע"פ שהן שניות לטומאה, וכנגד זה תיקן נטילת ידיים, לטהר מטומאה זו. על גזירות ותקנות אלו הוכתר שלמה המלך ע"י בת קול בתואר 'חכם לב', והוא שימח בהן את לב אבינו שבשמיים, כי על ידן יתקיימו מצוות התורה בדקדוק.

יש לומר, שאף אנו ב'דרשו' צעדנו בעקבות חכמת לבו של שלמה המלך, מחד תקנו תקנות חדשות, לימוד משנה ברורה בכל יום ע"ס 'הדף היומי בהלכה'. אך מאידך, אנו מקילים על הלומדים ומסייעים בידי הבאים לטהר, ע"י הקמת שיעורים הפרוסים ברחבי העולם, מוקד טלפוני לשאלות הלומדים, קו 'דרשו' עם שיעורים מוקלטים בכל השפות. גם המבחינים הנערכים מידי חודש בחודשו הם כלי זירז למזרזין המבקשים לחזור על לימודם, ולקנות קנין נצח בידיעת ההלכות.

מכאן תצא הקריאה בחיבת הקודש, לאלו שכבר זכו להימנות בין לומדי 'הדף היומי בהלכה', חילכם לאורייתא! המשיכו בקביעות הקדושה אף בלימוד הלכות עירובין. ולאלו אשר טרם זכו לאור, עשו לימוד תורת ההלכה קבע, נצלו הזדמנות זו של תחילת הלכות עירובין, והצטרפו לרבבות לומדי הדף היומי בהלכה - בני העולם הבא.

בשלהי חודש טבת יסיימו המוני בית ישראל - לומדי הדף היומי בהלכה, חלק ג' במשנה ברורה, ויחלו בעז"ה את חלק ד' - הלכות עירובין.

אין זה דבר של מה בכך, סיום של כל סימן הוא דבר גדול ונשגב. כל תחילת נושא חדש היא סיבה למסיבה. על אחת כמה וכמה כשמסיימים כרך של משנה ברורה, ובמיוחד כרך כה גדול וחשוב - הלכות שבת החמורות הנוגעות לכל יהודי ויהודי, שידיעתן מצילה מאיסורי דאורייתא וגזירות דרבנן.

אולם, הארה מתוקה שאמר הגאון רבי שלמה פוזן שליט"א, רב שכונת נאות הפסגה במודיעין עילית, בכינוס חיזוק לקראת תחילת חלק ד' במחזור הקודם, מחשיכה מעט את זיקוקי האור המבקשים להידלק לכבוד סיום חלק ג', ודוחה אותן לסיום חלק ד'.

'שימו לב' - אמר הרב פוזן - 'בכל תחילת חלק במשנה ברורה, התחיל החפץ חיים את מספרי העמודים מהאות א'. לעומת זאת, מספרי העמודים בחלק ד' אינם מתחילים שוב מתחילה כבכל החלקים, אלא העמוד הראשון הוא 'קצ"ו', המשך רצף המספרים של חלק ג'. גם זה שטיקל 'משנה ברורה' שצריך להילמד - טען הרב פוזן, והסביר: 'אין זאת אלא כדי ללמדנו, שהלכות עירובין הם חלק בלתי נפרד מהלכות שבת, ועד שלא מסיימים את ההלכות הללו, לא מסיימים 'הלכות שבת'.

'פעם אחת' - מספר החפץ חיים בהשמטה בסוף ספר 'שם עולם' ח"א - 'ראיתי אדם שלבש בחורף מעיל פרווה, והוא סיפר לי ששילם עליו קרוב לאלף רובל, התפלאתי מאוד, הרי עור הפרווה אינו מחמם כל כך, עורות כבשים מחממים הרבה יותר, ולכן חשבתי שרימו אותו כשדרשו ממנו סכום כה גדול.

'אל תתפלא' - אמר לבוש המעיל - 'אין כאן הונאה, זהו מחירו הקצוב של מעיל פרווה, מפני שעורו הוא מחיה שאינה מצויה במדינתנו, ואף במדינה רחוקה אינה מצויה כי אם ביער מסויים'.

ללמדנו, שמחירו ושוויו של חפץ אינו נמדד לפי טיבו ואיכותו, אלא לפי דרגת קושי השגתו. כפי שידוע שיהלומים נדירים, שווים יותר מאלו המצויים, על אף שהם נוצצים ומאירים יותר. עפ"י לקח זה מחזק החפץ חיים את ענין 'דיעת כל חלקי התורה', וזהו לשונו הקדוש: 'שיתבונן האדם כמה גודל ערך

בכל מקום ובכל זמן

קו השיעורים של 'דרשו'

077-2222-666 או 4992*

לשמיעת שיעורי הדף היומי בהלכה הקישו 3
מסך שיעור יומי כ-5 דקות
מצטרפים ללימוד 'הדף היומי בהלכה'

הסוגיא המרכזית

נידונים מרכזיים הנלמדים
ב'דף היומי בהלכה' החדש*

**הריקוד שנוהגים לרקוד במעגל בסוף שבע ברכות האם מותר בשבת?
המפריש מעשרות בימות החול גם מפירות שכבר עושרו על ידי
גופי הכשרות, האם מותר לו להפריש בשבת? האם מותר לאדם
שיש שערות לבנות בשערו, להסתרק אף שיתכן ויתלוש שערות
לבנות? לחיצה ביד שמאל על מקש של מדפסת כדי להדפיס
דבר מה, האם נחשב ככתיבה בשינוי? האם מותר להדביק קצוות
טיטול לאחר השימוש בו, בסרטי ההדבקה שבו?**

הריקוד שנוהגים לרקוד במעגל בסוף שבע ברכות האם מותר בשבת?

כתב השולחן ערוך (סימן שלט סעף ג) אין מטפחין להכות כף אף כף ולא מספקין להכות כף על ירך ולא מרקדין, גזירה שמא יתקן כלי שיר, ואפילו להכות באצבע על הקרקע או על הלוח או אחת לאחת כדרך המשוררים או לקשקש באגוז לתינוק או לשחק בזבזן כדי שישתוק, כל זה אסור, גזירה שמא יתקן כלי שיר, ולספק כלאחר יד מותר.

לפי זה יש להתבונן כמה שיש שנהגו כיום לרקוד בסיומה של שמחה אף בשבת ביום טוב, הרי גם לרקוד אסור חז"ל מחמת שמא יבוא לתקן כלי שיר, אמנם דעת הגר"ש אויערבך (שלחן שלמה סי' תקד ס"ק ג) שדוקא תנועות מיוחדות לריקוד נאסרו, אבל מה שהולכים במעגל סביב אינו נחשב לריקוד האסור אלא הליכה.

ואף שכתב הרמ"א שיש אומרים שבזמן הזה הכל מותר, משום שאין אנו בקיאים בעשיית כלי שיר [ואם כן אין מקום לגזירה שמא יבוא לתקן כלי שיר, אזה דבר לא שכיח כעת], וסיים שאפשר שבגלל זה נהגו להקל, אולם כבר באר המשנ"ב (סי' ז) שהמנהג היה להקל רק בטיפוח סיפוק וריקוד, אבל לא בשאר הדברים הנזכרים בשו"ע, וגם בזה כתב שאין כדאי להניח המנהג רק במקום מצוה [ובשעה"צ (סי' ז) הביא שיש אומרים שמעיקר הדין במקום מצוה מותר לרקוד ולטפח, אך סיים שלא משמע כן מהבית יוסף, ושכן כתב המאמר מלדרכ].

ולפי דברי הרמ"א הללו, ביאר האשל אברהם בוטשאטש (סימן שלט מהדו"ק) טעמם של אלו שנוהגים למחוא כף בשעת התפילה, שכיון שנהגו להקל בכך בשעת נישואין, הנהיגו לעשות כן אף בעבודת השם יתברך, כדי שלא יהיה שולחן מלא ושולחן רבך ריקן.

וביום שמחת תורה כבר כתב המשנ"ב (סי' ק) שמותר לרקוד ולמחוא כף בשעה שאומרים קולוסים דתורה, וביאר שכיון שאין הריקוד אסור אלא משום גזירה, משום כבוד התורה היתיר [נקשקש בפעמונים וזגים גם בזה נאסר].

ומטעם זה הורה הגר"ש אויערבך (יום טוב שני כהלכתו פ"ב סט"ז) שבן חוץ לארץ הנמצא בארץ ישראל מותר לו לרקוד בקפות לביל שמחת תורה, אף שעבורו עדיין אין זו שמחת תורה אלא שמיני עצרת בלבד, משום שהריקוד הוא ריקוד לכבוד התורה.

המפריש מעשרות בימות החול גם מפירות שכבר עושרו על ידי גופי הכשרות, האם מותר לו להפריש בשבת?

הפרשת תרומות ומעשרות בשבת אסורה מדרבנן, כך מובאר בשולחן ערוך (סימן שלט סעף ד) והוסיף המשנ"ב (סי' כו) שהוא הדין להפרשת חלה, וביאר (סי' כה) טעם הגזירה משום שהמפריש דומה למי שהקדיש אותם הפירות שהפריש, ולהקדיש דבר נאסר בשבת משום שנהיה כמקום וממכר, עוד טעם כשמשום שהוא כמתקן דבר שאינו מתוקן.

מי שיש לו פירות בערב שבת ואין לו זמן להפריש מהם תרומות ומעשרות, או שאינו יכול להפריש חלה מן העיסה, דעת החזו"א (דמא סי' ט ס"ק ז-ג, ובספר מנחת נבונה עמ' סה) שיכול להתנות בערב שבת, דהיינו שיאמר את נוסח ההפרשה בלשון עתיד "ותר מאחד ממאה ושני עתיד להפריש וכו', ובשבת יאמר את הנוסח הרגיל, וביאר הגר"ח קניבסקי (דרך אמונה ח"ג הלכות מעשר פ"ט ס"ק נח) שאין המעשרות חלים בערב שבת רק בשעת ההפרשה בשבת, רק שעל ידי אמירת

שאסור משום 'לא ילבש', ואפילו שערה אחת. ומי שהלבינו חלק משערות ראשו וזקנו באופן יוצא דופן, כגון אדם צעיר שהלבינו חלק משערותיו, או מי שהלבינו שערותיו במקום מסוים בלבד, נחלקו אחרונים אם מותר לו ללוקט או לצובען, בשו"ת דברי חיים (י"ד ח"ב סי' ג) כתב שאסור לעשות כן, וכן כתב בשו"ת מהר"ם שיק (י"ד סי' קעג), אולם בשו"ת מנחת אלעזר (ח"ד סי' כג) התיר להלכה אך לא למעשה, ובשו"ת אבני זכרון (ח"ג סי' ט) כתב להתיר ע"י נכרי. ובשו"ת שואל ומשיב (מהדו"ק ח"א סי' ר) כתב שהדבר תלוי במחלוקת הפוסקים, והרצאה לסמוך על דעת המקילים רשאי. והגר"ש אויערבך כתב (שו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' פב אות ז) שהמנהג הוא להתיר.

האם מותר בשבת לעשות צורות אותיות בידיו [שפת סימנים]? והאם מותר להכניס שקופיות למקרן שדלוק מערב שבת?

כתב השולחן ערוך (סימן שם סעף ד) יש להזהר שלא לכתוב באצבעו במשקין על השולחן או באפר. וביאר המשנ"ב (סי' ק-יג) שאין דבר זה אסור מדאורייתא, כיון שאינו מתקיים אלא מדרבנן, ולכן אף לרשום כמין אותיות על חלון זכוכית בימי הקור שהם לחים מחמת הקור אסור.

אמנם לרשום באיור כמין אותיות, כתב הרמ"א שמוותר. והוסיף המשנ"ב (סי' כב) שהוא הדין אם מולך אצבעו על דף גנוב כעין צורת אותיות גם כן שרי, ומשום שאין רישומו ניכר כלל ואינו דומה לכותב על משקנים.

וכן לעשות את צורות האותיות באצבעות עצמן, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני פ"ב עמ' קנח) שמותר, שכן אין רישומו ניכר כשם שניכר הוא בכתיבה במשקים ובאפר, וכן דעת הגר"ש וואזנר (ארוחת שבת פט"ז הע' ג).

ועשיית צורות באצבעות כנגד השמש על מנת שיעשו צל בצורה של אותיות או ציורים, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני שם) שמותרת, הואיל וכתב זה אינו מתקיים אפילו לפרק זמן קצר, שאין דרכם של העושים כן להשאיר את אצבעותיהם באופן זה אפילו לפרק זמן מה. אולם להניח חפץ כנגד השמש בצורה כזו כדי שיעשה בצל צורה של אותיות או ציורים, דעתו (שם) שאסור, שהרי מתקיים הדבר לפרק זמן מסוים. [אכן לדעת הגר"ש אויערבך והגר"ש ואזנר המובאת להלן, שאין איסור כותב בהקנת שקופיות, נראה שאף כאן אין איסור בדבר].

ולהכניס שקופיות למקרן שהיה דולק מערב שבת כדי להקרין ע"י הקיר וכדו', או להכניס דף כתוב למטול שקפים שהיה דולק מערב שבת, דעת הגר"נ קרליץ (שם) שהרי זה בכלל כתיבה שאינה מתקיימת, ואסור מדרבנן. מאידך, בשו"ת שבט הלוי (ח"י סי' ס) כתב שאין בזה משום איסור כותב כלל, אולם מכל מקום אסור לעשות כן משום שיש בזה זילזול בכבוד השבת, והביא שם ששמע בשם הגר"ש אויערבך שאין איסור בזה.

לחיצה ביד שמאל על מקש של מדפסת כדי להדפיס דבר מה, האם נחשב ככתיבה בשינוי?

הכותב ביד שמאל או לאחר ידו [היינו שאחז הקולמוס באצבעותיו והפך ידו וכתב], ברגלו בפיו ובמפרקו כתב המשנ"ב (סימן שם ס"ק כב אות ז) שפטור, מפני שאין דרך כתיבה בכך, ומכל מקום יש איסור בדבר.

ולחיצה ביד שמאל על מקש של מדפסת כדי להדפיס דבר מה, כתב בשו"ת אגרות משה (אהע"ז ח"ד סי' עג) שאין זה נחשב שינוי, שכן המדפסת מדפיסה באותה צורה הן אם נעשתה הלחיצה ביד ימין, והן אם נעשתה ביד שמאל.

התנאי מערב שבת התירו השבות שאסור לעשר בשבת, משום ששוב אינו נראה כמתקן הפירות בשבת [ואם נמצא ברשותו נוסח ההפרשה, הורה הגר"ש אלישיב (דרך אמונה שם ס"ק פא) שיכול לומר בערב שבת 'כל מה שאני עתיד להפריש ולחלל בשבת יאה כנוסח הכתוב ברשותי כדתי']. ודעת הגר"ש אויערבך (ששי"כ פ"א הע' פא) שאם אמר בערב שבת את נוסח ההפרשה על כל פרטי באופן המועיל, אפשר שדי שיאמר בשבת שרוצה שתחול ההפרשה כעת, על פי הנוסח שאמר בערב שבת.

ומי שנוהג להפריש תרומות ומעשרות אף ממוצרים שיש עליהם הכשר מגוף מוסמך, ושכח להפריש או להתנות על ההפרשה בערב שבת, הורה החזו"א (דרך אמונה שם ציון הלכה ס"ב פט, ארוחת רבינו ח"ג עמ' רסט, והלכות שבת בשבת ח"ב פ"ח סעי' לז) שכיון שמנהגו אינו אלא חומרא, רשאי הוא להפריש מהם תרומות ומעשרות גם בשבת.

האם מותר לאדם שישיש שערות לבנות בשערו, להסתרק אף שיתכן ויתלוש שערות לבנות?

ישנה הלכה מעניינת בהלכות שבת שישוד הדין שלה עולה מהלכות יורה דעה, בסימן שם סעף א הביא השולחן ערוך האיסור לאדם לתלוש שערו הן ביד [מדרבנן] והן בכלי [מדאורייתא], ושיעור החיוב הוא בעשרת שתי מערות [והוסיף המשנ"ב (סי' ג) שאף לתלוש שערה אחת בכלי אסור מהתורה מדין חצי שיעור], אמנם אם הוא מלקט שערות לבנות מתוך שחורות כתב השולחן ערוך שאפילו בשערה אחת כבר חייב חטאת, ודבר זה אפילו בחול אסור משום 'לא ילבש גבר שמלת אשה'.

ובטעם הדבר שבתלוש שערות לבנות מתוך שחורות חייב אפילו בשערה אחת ביאר המשנ"ב (סי' ד) שהרי אפילו בשערה אחת לבנה מקפיד לתולשה כדי שלא יראה זקן, ולכן חשובה תלישה זו, ולפי זה הסתפק בביה"ל (ד"ה ומלקט) האם הוא חייב דווקא כאשר יש לו רק שערה אחת לבנה ותולשה שהרי בזה מועיל התלישה לייפותו, אבל אם עדיין נשארו עוד שערות לבנות לא, או שמא אף בזה חייב על תלישת שערה אחת שסוף כל סוף מתייפה קצת, וצידד שם בסוף דבריו שלפי מה שצידד הבית יוסף (י"ד סימן קפב) שאף במלקט שער לבן אחד אפילו שיש לו כמה שערות לבנות, עובר משום 'לא ילבש', אם כן הוא הדין לכאורה לענין חיוב שבת שנראה מהגמרא שהשוו ביניהם, עוד חומרא הביא הביה"ל (ד"ה אפילו) בשם הכל בו שאף אם ליקט את השערה הלבנה ביד חייב, ובטעם הדבר הביא בשם האליה רבה שהרי כך הדרך ללקט בחול.

ספק מענין מציונו בגדולי הפוסקים בהלכה זו של איסור 'לא ילבש', האם רשאי מי שהלבינו חלק משערותיו לסרק את שערותיו, בשו"ת הלכות קטנות (ח"ב סי' רנח) כתב שכיון שפסיק רישא הוא שיתלשו חלק מן השערות, אסור לו לעשות כן, שהרי לדעת הערוך פסיק רישא דלא ניחא ליה מותר לו לעשות כן, שהרי לדעת הערוך פסיק רישא דלא ניחא ליה מותר, כמבאר בשו"ע לעיל (סי' שכ ס"ח). [אכן, המשנ"ב שם ס"ק נג כתב בשם הראשון שפסיק רישא דלא ניחא ליה בשאר איסורים אסור לדעת הכל]. מאידך, בשו"ת מהר"ם שיק (י"ד סי' קעב) כתב, שאף לדעת הראשונים החולקים על הערוך, מותר לאדם זה לסרק את שערותיו, שאף שפסיק רישא הוא שיתלשו שערות, מ"מ אין זה פסיק רישא שיתלשו הלבנות דווקא.

ויש להוסיף שאף שבזמננו יש גם האנשים הנוהגים ללקט שערות לבנות מתוך שחורות, בכל זאת כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ג סי' קיא) שאסור הדבר הראשון, לפי שמטרתה של פעולה זו היא להיראות צעיר, ותכונה זו בעיקרה מנהג נשים היא.

וכן לצבוע שער לבן בצבע שחור, כתב השו"ע (י"ד סי' קפב ס"ז)

* הנושאים המובאים במדור זה מקורם במ"ב מהדורת דרוש בסימונים אלו, ולהלכה למעשה יש לעיין במקורות.

ויכולו השמים והארץ וכל צבאם (בראשית, ב', א')

כתב מרנא החתם סופר: לכאורה יש להבין איך אנו לוקחים כוס יין בליל שבת ומעידים על מעשה בראשית, איך מעידים על דבר שלא ראינו בעינינו, בשלמא יציאת מצרים יכולים להעיד כי ראינו בעינינו, אך איך מעידים על אמונה?

וביאר החת"ס שבמתן תורה היינו רואים את הנשמע, בפשטות הכוונה שראינו את האותיות של עשרת הדברות, אך החת"ס מבאר שראינו את 'ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ'. הקב"ה הראה לנו במראה ברור ובאותו יום כל מה שאמר לנו שהוא ברא בששת ימים, ראינו שהארץ היתה תהו ובוהו, וראינו שהקב"ה אמר שיהיה אור ויהי אור, וכן כל מעשה בראשית, ועל זאת אנו יכולים להעיד ממש כמו עד שראה בעיניו!

וזה שאומרים ב' פעמים ויכולו, אחד על האמונה לפני שראינו בעינינו, והשני על הידיעה שראינו בעינינו, כי הקב"ה אינו מראה לפני שמאמינים, הגם שבתפילת לחש אומרים 'ויכולו ראשון בשקט בלי עד, שזו אמירה של כוונה פשוטה, שאנו מאמינים במה שאמר לנו משה רבינו בלי שום ידיעה וראיה, לאחר מכן נתן לנו הקב"ה תורה ובאותה שעה הראה לנו הכל בעין, וכמ"ש בזה"ק שב' המכות עשה עוד פעם את ה' מאמרות, וכל זה ראינו בעינינו במתן תורה. וזהו ה'ויכולו' השני של ראיה וידיעה. וה'ויכולו' השלישי כלול מאמונה וידיעה.

אך ההתחלה לכל דבר היא אמונה לבד, כי לא היה איש בשעת בריאת העולם, אדם הראשון נברא אחרון, וכח מעשיו הגיד לעמו ולא הראה, כדי שנזכה להיות לו לעם סגולה שאנו היחידים שמאמינים במה שלא ראינו בעינינו, לכן נתן לנו ארצו הקדושה.

(הגה"ח ר' מנשה ישראל רייזמאן שליט"א - ממשיקה ישראל בראשית ע"ט)

והכותב ביד שמאל במכונת כתיבה, הסתפק הגרש"ז אויערבך (שלחן שלמה סי' קי"ג אות ח) אם דינו ככותב בשמאל ופטר, או שכיון שהדרך לכתוב במכונת כתיבה בשתי הידים, נחשב הדבר ככתיבה כדרכו וחיוב.

והחתם בחותמת ביד שמאל, הסתפק בשו"ת אגרות משה (שם) אם כיון שקל יותר לחתום ביד ימין מאשר ביד שמאל, נחשב הדבר כשינוי, או שכיון ששני האופנים נוצרת חתימה זהה, אין זה שינוי. ודעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"א עמ' קנד), שחתימה באופן זה אינה נחשבת ככתיבה בשינוי, לפי שחתימה ביד שמאל אין בה טרחה משמעותית יותר מאשר בחתימה ביד ימין.

וכתיבת אותיות הפוכות [כתב ראי'], כתב בשו"ת הר צבי (א"ח ח"א סי' קמג) שנחשבת כתיבה כלאחר יד. אכן, הכותב אותיות הפוכות ע"ג זכוכית, שכשיהפכו את הזכוכית תיראנה האותיות ישרות, הסתפק (שם) אם נחשב הדבר ככתיבה כלאחר יד.

האם מותר להדביק קצוות טיטול לאחר השימוש בו, בסרטי ההדבקה שבו?

כתב השולחן ערוך (סימן שס"ט ע"א) שאותם המהדקים הבגדים סביב זרועותיהם על ידי חוט שמותחין אותו אסור למותחו, אלא אם כן יהיו הנקבים רחבים קצת ומתוקנים בתפירה, וביאר המשנ"ב (סי' כח, כט) שדרכם היה ליתן חוט בתוך בשרוול וכשרוצה להדקו היה מותח החוט ומתהדק היטב, וזה אסור משום שדומה לתופר, אמנם אם הנקבים רחבים ומתוקנים, אינו דומה לתופר, שהרי עומד לכך בתמידות למותחו בשעת לבישת הבגד, ולהרפותו בשעת פשיטת הבגד [וכמו כפתור בבגד שרכיסתו אינה נחשבת לתפירה].

מדברי השולחן ערוך הללו הוכיחו הפוסקים שאף תפירה שאינה של קיימא אסורה משום תופר, שהרי הידוק הבגד לא נעשה אלא לזמן קצר בלבד, ונראה שכן היא דעת הרמ"א כאן, שלא השיג על דבריו. אמנם, ממה שכתב הרמ"א לעיל (סי' ש"ז סי' ט) שאין להפריד נעלים התפורות יחדיו בפני עם הארץ, אע"ג שתפירה שאינה של קיימא היא, משמע שסובר שמעיקר הדין תפירה שאינה של קיימא אינה אסורה. וביאר התהלה לדוד (סי' ו), שאע"פ שלדעת הרמ"א אסור לתפור תפירה שאינה של קיימא, מ"מ לקרוע תפירה שאינה של קיימא מותר מעיקר הדין, הואיל וקרועה זו נעשית שלא על מנת לתפור. וכן כתב לבאר בשו"ת מנחת יצחק (ח"ח סי' לא), וכן דעת הגר"ש אלישיב (ארחות שבת פ"א הע' מג). [וראה שו"ת מנחת יצחק שכתב שאחרונים הקשו על ביאור זה, שהרי מ"מ נעשית קריעה זו לשם תיקון].

והחז"א כתב (א"ח סי' קנ"ד דברי הק"ק) שלדעת הרמ"א אין חילוק בין תפירה לקריעה בענין זה, ושלהלכה סובר הרמ"א שהן תפירה שאינה של קיימא והן קריעת תפירה שאינה של קיימא אסורות. מאידך, דעת הגרש"ז אויערבך (ששי"כ פ"א הע' רלז) שהרמ"א סובר שהן תפירה שאינה של קיימא והן קריעת תפירה שאינה של קיימא מותרות, ומה שלא השיג כאן על דברי השולחן ערוך, הרי זה משום שסמך על מה שכתב לעיל.

וסגירת טיטול ע"י הדבקת סרטי ההדבקה המצויים בו, דעת הגר"ש אלישיב (ארחות שבת פ"א סל"ו) שהרי זה בכלל תפירה לזמן, ואסורה. מאידך, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני פ"א סי' ק"ב ע"ב ק"ל) שכיון שהסרט עשוי באופן שאף לאחר ההדבקה ניתן לפותחו ולחזור ולהדביקו כמה פעמים, נחשב הדבר כחיבור ע"י כפתור, ואין זה בכלל תפירה כלל, והוסף שמכל מקום טוב להדביק את הסרטים על גבי החיתול מערב שבת, כדי שיקבע הדבר שחיבור זה עשוי להיפתח ולהיסגר. וכן דעת הגרש"ז אויערבך והגר"ש וואזנר (ארחות שבת שם). אכן, לדעת הגרש"ז אויערבך שתפירה לזמן מותרת, אין בכך משום איסור תופר אף לולא הטעם הנ"ל (ארחות שבת שם).

ולענין הדבקת סרטי הדבקה ע"ג הטיטול לאחר הסרתו מהתינוק [וכפי שנוהגים לעשות כדי לשמור את הטיטול מקופל] לדעת הסוברים שתפירה לזמן מותרת, כתב בספר ארחות שבת (שם הע' ג) שתלוי הדבר במה שנחלקו המהר"ל דיסקין (קונטרס אחרון אות לה) והגרש"ז אויערבך (ששי"כ פ"א הע' סז) אם העושה קשר שאין דעתו להתירו לעולם, אך אין לו ענין בקשר יותר מאשר לזמן קצר, נחשב כעושה קשר של קיימא [ראה מה שכתבנו בחופים ובאיורים בהקדמה לס' שיז], שהרי אף כאן נעשית ההדבקה לקיימא, אך למדבקה אין ענין בהדבקה יותר מאשר לפרק זמן מה. ודעת הגר"נ קרליץ (חוט שני שם) שאסור לעשות כן.

"כשיתבונן עם נפשו חשבון אמיתי, ימצא שלא שילם אפילו אחד מאלף"

הגאווה גם היא מדה רעה מאוד, ומביאה את האדם לידי ארבע כתות הרעות: לשה"ר, שקר, ליצנות וחנופה - יספר בגנות חבירו כדי שיהיה הוא המכובד וחבירו בזוי, ויתלוצץ ממנו, ויתפאר בשקר במעלות ובמידות שאין בו, ועבור גאוותו יחניף לרשעים ויסכים לפעולותיהם הרעות והמגונות כדי שינשאווה ויהיה מכובד בעיניהם.

והכתוב הפליג מאוד בגודל גנותה בכמה מקומות. ואפילו בשביל גאווה בלב בלבד, גם כן הוא מתועב בעיני ה' יתברך כמו שכתוב "תועבת ה' כל גבה לב".

מה שאמר "כל", פירושו: לא מבעי אם אין בו תורה ומעשים טובים בודאי הוא מתועב, ואפילו אם יש בו מעט תורה ומעשים טובים גם כן הוא מתועב עבור גאותו, דכשיתבונן עם נפשו חשבון אמיתי, ימצא שלא שילם אפילו אחד מאלף לפי הטובות שמטיב הקב"ה עימו כל ימי חייו, כמו שאנו אומרים "אילו פיננו מלא שירה וכו', אין אנו מספיקים להודות לך" וכו'.

ובפרט כאשר יתבונן בגודל חטאיו שחטא כל ימי חייו, והקב"ה מחפה עליו ועושה עמו חסד לא לפי מעשיו, וכמו שאמר חז"ל על הפסוק "כל עמל אדם לפיהו", כל מצוותיו ותורתיו של אדם אינו מספיק להבל היוצא מפיו, בוודאי אין לו במה להתגאות.

גם יתבונן בחומר העוון הזה שהוא לא תעשה ממנין תרי"ג, כמו שכתוב "ורם לבבך ושכחת את ה' אלוקיך", וכתבי "השמר לך פן תשכח את ה' אלוקיך", כמו שכתוב בסמ"ג.

[חובת השמירה פרק י"ד]

החזק במוסר

מעניני לימוד המוסר בדף היומי בהלכה

פעם אחת ביושבי בבל צ הגיע יהודי, לבקש פסק הלכה שאינו מחויב לשלם את התחייבויותיו שהתחייב לחתנו, וטענתו בפיו שקודם שלקח את חתנו עבור בתו, הובטח לו שהחתן הזה הוא הבחור הטוב ביותר בישיבה, ועל סמך זה לקח את הבחור לחתן, אך לאחר הנישואין, סיפרה לו בתו שהבחור אינו יודע כלום בהלכה..

שיחה מרתקת עם ראב"ד העדה החרדית מרן הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א

הרב יעקב היילר

בפתח השיחה שאלנו ביראת הכבוד קמיה מרן הראב"ד שליט"א: "הרב שליט"א הרי הוא בבחינת איש דורות ראו עיניו, כאשר זכה לקבל תורה מרבותיו גדולי עולם ז"ע מהדור הקודם כמרנן החזו"א, הגר"ז מבריסק, הגאון מנטשעבין ועוד, ואף זכה עוד לפני המלחמה לקבל תורה מהגה"ק רבי אלחנן וסרמן ה"ד, האם לדעת הרב שליט"א בדורנו אנו שהדור חלש, ניתן לחנך ולהעפיל לאותם שאיפות ומושיגים גבוהים של אותם גדולים?"

מרן הגר"מ שליט"א מרהרר קמעא ולאחר מכן הוא פונה ואומר לנו בבהירות: "עלינו לחנך את בני הדור הצעיר לשאיפות בדרגות הגבוהות ביותר, ולהציג בפניהם את דמותם של הני גדולי עולם, ורק כך הם ישאפו לצעוד בדרכיהם הגדולות והק". "דעו לכם, כי בחור שלא יהיה לו שאיפה להיות גדול בישראל אז גם בן תורה גייל כבר לא יצמח ממנו... השאיפות מהווים משיכה ותמריץ לגדול עוד ועוד ולהגיע רחוק, מרגלל בפומיה דמרן החפץ חיים ז"ע: "חייל שאינו שואף להיות גנרל, גם חייל פשוט הוא לא יצמח!"

"מרן הגר"מ וסרמן הי"ד אותו הכרתי בצעירותי חנך את תלמידיו תדיר לשאיפות של רוממות, ורק כך זכה להקים לגיונות של גדולי תורה.

האם השאיפות לגדלות הוא דבר חיובי, כי לפעמים אפשר להישבר כאשר לא מצליחים...

"עליכם לדעת, כי כל ההתעלות של בן תורה תלויה בשאיפותיו... שכן רק אם יש לו שאיפות לגדלות אז יוכל להגיע להיכן ששאף להגיע, אבל אם אינו שואף כלל להתעלות, וודאי לא יתעלה, לעולם לא יגיע האדם למקום שמעולם לא שאף להגיע אליו, ולכן בחור ישיבה שחושב שמסתמא לא יהיה ת"ח גדול, הוא מאבד עצמו לדעת, והורס לעצמו את כל בניין חיי התורה שלו, שבלא שאיפות לצמוח ת"ח גדול, אין את היסוד, ואם אין יסוד אין בניין, ומי שמתייאש מעצמו וחושב על עצמו - אני לא יהיה ת"ח, אז ר"ל גם אנחנו כבר יכולים להתייאש ממנו.

"בהקשר לכך, ברצוני לומר כלל גדול, שאין שום אפשרות לגדול בתורה אלא מתוך יוגבה ליבו בדרכי ה' - ולגשת ללימוד התורה מתוך עוז ותעצמות והחלטה שבודאי יצליח להיות גדול בישראל ממש, ואז גם אם לבסוף לא יצליח להיות גדול כ"כ, מ"מ שאיפותיו יועילו לו לגדול הרבה, וכמו שהתבטא פעם הגאון רבי ברוך בער זצ"ל על עצמו: "בבחרתי השתוקקתי ושאפתי להיות כרבי עקיבא אייגר, ונשארתי רבי ברוך בער, אך אם לא הייתי שואף להיות כהגר"ע אייגר, לא הייתי נעשה רבי ברוך בער."

"ואכן לצערינו ישנם הרבה בחורים שנאבדים מאתנו רק מפני שאינם חושבים בהם נוצרו לגדלות, וכן שמעתי שאמר הגר"חפץ חיים", שהרבה בחורים אינם מצליחים כ"כ בלימודם מפני שאין להם שאיפות לגדלות, ואם היו להם שאיפות לגדול גדולי תורה ממש, היו גדלים יותר.

"מור הגה"צ רבי משה שניידער זצ"ל היה חוזר ואומר הרבה פעמים בשיחותיו שכל הבחורים יכולים לצמוח גדולי עולם כהגר"ח מבריסק והגר"ע, וזכרתי שבפעם הראשונה ששמעתי ממנו שיחה בהיותי נער צעיר, שאל אותו בחור אחד שמאחר שלא התברך בכשרונות כהגר"ח והגר"ע היאך יוכל לצמוח כמותם, והשיבו מור"ר זצ"ל, שאם הוא יציל את כל כוחותיו ללימוד התורה וכפי שגדולים אלו ניצלו את כוחותיהם, הוא ייחשב גדול כמותם, שמידת גדלות האדם איננה נמדדת לפי הישגים והפירות שקוצר, אלא לפי עמלו בתורה וקיום חובתו בשלמות.

יצאת מצרים, ופירש מור"ר שמכאן רואים שצריך לדעת היאך לספר מעשה, וכשמה מספר, יש טעם אחר לכל הסיפור. והוסיף מור"ר, שכמו"כ גם כשמספרים סיפורים על צדיקים להתחזק בדרכם, לא כל אחד ראוי לזה, ותלוי מי הוא המספר, ואם יודע הוא איך לספר הדברים ולהטעים באופן שיפעלו את פעולתם אצל השומעים.

ברצוני לשאול: הנה, ענין לימוד ההלכה מוזנח קצת, האם מוטל לחזק יותר את ענין לימוד ההלכה?

מרן הגר"מ שליט"א: "ודאי שיש לחזק זאת הרי גדול תלמוד שמביא לידי מעשה, ולכן חובה להקדיש זמן בישיבות וללמוד עניני הלכה למעשה.

"אמנם לכל דבר יש גבול, ישיבה היא לא רק "מקום לימוד" וכמו אוניברסיטה ח", אלא ישיבה היא "מקום חינוך", ושם צריך הבחור לגדול בכל תחומי החיים בעבודת ה', הן בתורה, הן בתפילה, הן בלימוד המוסר וההלכה, והן בכל הליכותיו שיהיה ניכר עליו שהוא בן תורה, ולכן חובת הישיבה להקציב זמן מסוים ללימוד ההלכה בכדי שבחורים יתחנכו איך לנהוג עפ"י ההלכה בכל שטחי החיים.

מוסיף מרן הגר"מ שליט"א כשהכאב ניכר היטב על פניו: "אוי לה לאותה בושא כשבחור אינו לומד כלל הלכה, כי אז גם לאחר נישואיו אינו יודע כלום בהל' שבת, ואשתו שלמדה הל' שבת בביה"ס ובסמינר היא מלמדת אותו, והוא צריך להתיעץ עמה על כל דבר..."

"פעם אחת ביושבי בבל צ הגיע יהודי גביר ובעל בעמיו, לבקש פסק הלכה שאינו מחויב לשלם את התחייבויותיו שהתחייב לחתנו, וטענתו בפיו שקודם שלקח את חתנו עבור בתו, הובטח לו שהחתן הזה הוא הבחור הטוב ביותר בישיבה, ועל סמך זה לקח את הבחור לחתן, אך לאחר הנישואין, סיפרה לו בתו שהבחור אינו יודע כלום בהלכה, אלא רק יודע להתפלפל בלומדע"ס, ובכל דבר הלכה הוא צריך לשאול את בתו איך לנהוג, כך שבאמת בתו היא תלמידי חכמים יותר מהבחור, ודורש הסכמה שעפ"י הלכה אינו חייב לשלם את הדירה שהתחייב לו..."

"האמת היא שהקב"ה נהנה מאוד כשאנו לומדים הלכה למעשה, וכמבואר בגמ' (ברכות ח.) "מיום שחרב ביהמ"ק אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד"א של הלכה בלבד", ובגמ' מבואר שעיקר מעלת לימוד התורה יותר משאר מצוות ומעש"ט, זהו מפני שלימוד התורה מביא לידי מעשה, וכמו שאמרו בגמ' (קידושין מ): "וכבר היה רבי טרפון וזקנים מסובין בעליית בית נתזה בלוד, נשאלה שאלה זו בפניהם, תלמוד גדול או מעשה גדול, נענה רבי טרפון ואמר מעשה גדול, נענה ר"ע ואמר תלמוד גדול, נענו כולם ואמרו תלמוד גדול, שהתלמוד מביא לידי מעשה", ועיקר מעלה זו של התלמוד למעשה, הוא דווקא בלימוד ההלכה.

מוסיף מרן הגר"מ: "גם לאחר הנישואין כאשר מקובל להשקיע יותר בלימוד ההלכה בכלולים, אין ספק שאם ילמדו את ההלכה מהמקורות בגמ' והראשונים, הרי שיוכלו לדעת ולהבין היטב את ההלכה ביתר בהירות, ולאחר מכן אף יוכלו לדמות מילתא למילתא.

(מתוך שיחה של הרב יום טוב רובין, הרב אלחנן קלאר, הרב יעקב היילר, המבשר תורני חג הסוכות תשע"ט)

מוסיף מרן הגר"מ שליט"א בנועם שיחו: "אף מי שנראה לו שעפ"י הטבע אינו יכול להצליח שכן לפי כישרונותיו אינו יכול להיות מגדולי הדור, מי"מ לא ידמה בנפשו שאינו ראוי ומסוגל למלאכת ה', אלא יידע נאמנה שברוחניות אין הגבלות וסייגים, ויגביה את לבבו, ויאמר לעצמו שהוא מסוגל להתעלות, ואז כשיתחיל לעשות את מלאכת שמים, יראה סייעתא דשמיא בלתי טבעית, שזהו הכלל ברוחניות, שאם האדם מתאמץ ועושה ככל יכולתו וייתיעג באמת בתורה, אז הקב"ה מסייעו למעלה מדרך הטבע, ויעזרו לצמוח לגדול בתורה כפשוטו.

"עובדא היא בכמה גדולים שבבחרתם לא נתפרסמו בתור עילויים ואפילו לא כמופלגים בתורה, אבל למדו בהתמדה, ולא הסתפקו בלימוד מקופיא, אלא השתדלו להבין היטב כל דבר לעומקו עד שזכו לאור גדול, וזכו להאיר עיני ישראל בתורתם.

"וזוהו עצה נפלאה לכל בחור בשעה שמתרגשים עליו קשיים בלימודו ונראה לו הלימוד מר מאוד, שיחידר לעצמו גאווה דקדושה וידע שאם ימשיך לעמול, יזכה לגדול בתורה ולבסוף יהיה לו מתוק, וכדאי הדבר לעמול בקושי מחובה כעת, מכיון שאח"כ יזכה לגדול בתורה.

"שמעתי בשם גדול אחד על מה שאמרו במס' אבות שהלומד תורה לשמה, התורה מלבשתו ענוה, ודייק אותו גדול שענוה צריכה להיות כמלבוש שפעמים פושטים אותו ופעמים לובשים אותו, ואין האדם נמצא עם הבגד בכל עת ממש, וכן הוא גם בענוה, שלא תמיד צריך את מידת הענוה, שפעמים שהענוה מזיקה, והיינו בתחילת דרכו של בן תורה, שאם לא יהיה לו גאווה טובה, לעולם לא יצא ממנו משהו, שבלא "עזות פנים לקדושה" א"א לגדול בתורה, ולכן נופל עליו לשון "ומלבשתו", והיינו שילבש אותו רק מתי שצריך ללבשו.

סיפורי צדיקים

מור"ר הגר"מ שניידער זצ"ל היה מספר תמיד בשיחותיו מעשיות מגאונים וצדיקים, וגדול אחד זצ"ל התנגד לזה ואמר לו שעי" לימוד התורה בלבד משיגים גם יר"ש, וחובתנו ללמוד תורה ולא לספר מעשיות, והשיבו מור"ר, שבתורה"ק יש חומש שלם - חומש בראשית שכל כולו מלא במעשיות, והרי שיש תועלת מרובה ללמוד אורחות חיים של צדיקים שבכוחו להלהיב הלבבות ללמוד מהם אורחות חיים ויר"ש, והשיב אותו גדול שאין ראייה מחומש בראשית שכולו מלא הלכה, ומכל המעשיות הכתובות בו לומדים עיקרי תורה, אולם מור"ר השיבו שמעשיות על צדיקים מחזקים מאוד ביר"ש.

"זכרתי שמור"ר אמר לי לאחר מכן, שעומד בדעתו וימשיך להגיד מעשיות מקדושי עליון שמחזק ביר"ש, ואכן סיפר לעתים תכופות מעשיות על הגר"חפץ חיים ז"ע ועל עוד גדולי ישראל.

"בדומה לזה הוא גם במידה טובה, שכאשר אדם שומע מה נעשה מגדולים וצדיקים, היאך עבדו את הקב"ה בגדלות, ומה צמח מהם - גדולי עולם ממש, הדבר חודר לליבו ומשתדל להתנהג כצדיקים אלו כדי לצמוח אף הוא גדול כמותם.

"אמנם צריך "לדעת לספר סיפור" ואינו דומה כששומעים סיפור מצדיק ובעל מעשים לסיפור הנשמע מאדם פשוט, וכפי שהיה הגר"מ שניידער זצ"ל רגיל לומר עה"פ (שמות י"ח) "ויספר משה לחתנו את כל אשר עשה ה' לפרעה ולמצרים על אודות ישראל, את כל התלאה וכו'", דהנה בפשוטו תמוה מאוד למה הוצרך משה לספר ליתרו כל זה, והלאו יתרו בא רק מפני ששמע על קריעת ים סוף ומלחמת עמלק, וא"כ וודאי שידע על